

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

דרישה למדרש - גידול חזירים ולימוד חכמה יוונית

(ב"ק פב ע"ב)

מקבילות: א. סוטה מט ע"ב ב. מנחות סד ע"ב [ירושלמי ברכות פ"ד ה"א; תענית פ"ד ה"ה]

[חשוב מאד לעמוד על הרקע ההיסטורי לסיפורנו בקצרה - ביאור שטיינזלץ על הדף. להרחבה עיין בספר קדמוניות היהודים, ספר יד, ב, ב. זוהי הזדמנות נאותה לעמוד על דרכם של חז"ל בהזכרת ארוע היסטורי. הדגש איננו מתרכז בעובדות אלא בפן הרחני-נפשי-מוסרי שנותן מבט שונה על השתלשלות המעשה. וכך נוהג הדבר אף בספור אגדות החורבן]

נקודות ושאלות לעיון: (יש ללמוד את הגמ' שלנו בצמוד למקבילות ולפירוש רש"י על כל אחת מהן)

1. מהו פשר הביטוי "כשצרו... זה על זה" (האם יש כאן הדדיות או זה (=א) על זה (=ב))?
2. מה מקומו של הסדר מסוג זה בין צרים לניצורים?
3. מיהו המעונין בהסדר מסוג כזה (האם זו דרך של הניצורים להשיג קרבנות או דרכם של הצרים להקריב קורבנות)?
4. "היה שם זקן אחד" - היכן היה הזקן?
5. "זקן" תאור גיל או תאור אישיות?
6. (בסוטה שם) "לעז להם בחכמה יוונית" - מה בדיוק עשה הזקן?
7. האם יש קשר בין העובדה שנשתמש הוא בלשון "קודש" של יודע יוונית לבין החכמה (=תרבות) יוונית?
8. האם בכדי להשביט את העבודה בביהמ"ק יש צורך להעלות חזיר או די בהפסקת ההסדר הקדום?
9. כיצד התבוננו אנשי הורקנוס ואנשי אריסטובלוס על היחס בין ההסדר שלהם לעבודת הקרבנות וכיצד התבונן הזקן? (חזור לשאלה 7)
10. מי העלה את החזיר, ומדוע? (עיין רש"י בסוטה ד"ה היה הורקנוס מבחוץ, מה הוסיף רש"י, ומדוע?
11. "כיון שהגיע לחצי החומה..." - מה המיוחד בחצי החומה?
12. "נעץ צפורניו" - מדוע עשה כך החזיר, ומדוע מנעיצת צפורניים בחומת ירושלים מזדעזעת כל ארץ ישראל?
13. מהן המסקנות של סיפור זה במקבילות מן הירושלמי, מהן המסקנות שלך מן הסיפור הזה ומהן המסקנות של הסוגיות בבבלי מן הסיפור הזה? (עמוד על היחס בין חלקי השאלה השונים).
14. שים לב: "ארור האיש שיגדל חזירים
ארור האדם שילמד בנו חכמה יוונית" (ולא - "אשר ילמד...")

מרכז ישיבות בני עקיבא בישראל ע"ר

נקודות לדין:

- א. הרקע לתקנות והיחס בינו לבין התקנה.
- ב. הדרך בין לשון יוונית, חכמה יוונית והשקפת עולם יוונית. (תרבות זרה...)

מקורות לעיון:

1. בן יהודע
2. עיון יעקב
3. חידושי המאירי (באותה שעה... שיגדל חזירים, חכמה יוונית)
4. ר"י מלוניל
5. אוצר מפרשי התלמוד (במיוחד על הרמב"ם בפירוש המשניות)
6. תוס' במנחות סד ע"ב (ד"ה ארור אדם שילמד את בנו...)
7. רמב"ם פירוש המשניות לסוטה פ"ט מט"ו
8. [לנתוח הסיפור כולו עיין מדרש ואגדה מאת יונה פרנקל, הוצאת האוניברסיטה הפתוחה, עמ' 350-359].
9. הראי"ה קוק, מאמרי ראי"ה עמ' 476; עין איה שבת כא ע"ב (כשנכנסו יונים להיכל)